

UNIVERSITATEA “BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA

Facultatea de Istorie și Filosofie

TEZA DE DOCTORAT

– REZUMAT -

**IMPLEMENTAREA ACQUIS-LUI
COMUNITAR ÎN ROMÂNIA**

Coordonator științific:

Prof. Univ. Dr. Liviu-Petru ZĂPĂRTAN

Doctorand:

Gabriela Narcisa BODEA BOLBOS

Cluj-Napoca, 2010

CUVINTE CHEIE:

Integrare europeană, teoriile integrării europene, principiul subsidiarității, acquis comunitar, criteriile de la Copenhaga, acquis-ul Schengen, capitole de negociere, armonizarea legislativă, clauze de salvagardare, Acorduri de Asociere, dosare de fundamentare, screening, Programul Național de Aderare a României la Uniunea Europeană, Planul național de adoptare a acquis-ului comunitar.

CUPRINS

CUPRINS	1
INTRODUCERE	9
SCURT ISTORIC AL CONSTRUCȚIEI EUROPENE	19
PARTEA I. TEORIILE INTEGRARII EUROPENE	22
CAPITOLUL I. Teoriile Mari	24
I.1. Neofuncționalismul.....	25
I.2. Interguvernamentalismul	28
I.3. Interguvernamentalismul liberal	30
I.4. Diferențele dintre Interguvernamentalism și Interguvernamentalismul Liberal.	32
CAPITOLUL II. Teoriile de mijloc (middle range theories)	34
II.1. Guvernarea pe mai multe nivele (<i>multi-level governance</i>).....	34
II.2. Rețelele de politică.....	37
CAPITOLUL III. Alte abordări teoretice ale integrării europene	40
III.1. Abordări din perspectiva politicilor interne/naționale	40
III.2. Federalism și Confederalism.....	42
III.3. Europenizarea	47
III.3.1. Europenizarea ca proces de guvernare.....	48
III.3.2. Europenizarea ca proces de instituționalizare.....	48
III.3.3. Europenizarea ca discurs.....	49
CONCLUZII	50
PARTEA A II- A. PRINCIPIUL SUBSIDIARITĂȚII	54
CAPITOLUL I. Rolul principiului subsidiarității în arhitectura europeană	55

I.1.	Apariția conceptului de subsidiaritate.....	55
I.2.	Bazele juridice al Principiului subsidiarității.....	58
I.3.	Rățiunile includerii principiul subsidiarității în Tratatul asupra Uniunii Europene	59
	CAPITOLUL II. Repartizarea competențelor în cadrul Uniunii Europene	62
II.1.	Principiul subsidiarității - ghid al exercițiului competențelor la nivel comunitar	62
II.1.1.	Preemțiunea dreptului comunitar.....	63
II.1.2.	Competențele atribuite Comunității.....	66
II.2.	Limitele impuse de Principiului subsidiarității intervenției comunitare.....	69
II.2.1.	Necesitatea intervenției comunitare.....	70
II.2.2.	Eficiența intervenției comunitare.....	73
II.2.3.	Incapacitatea statelor de a realiza într-o manieră suficientă obiectivele acțiunii vizate.....	75
II.2.4.	Mijloacele și intensitatea intervenției comunitare	76
II.2.4.1.	<i>Principiul subsidiarității vs principiul proporționalității</i>	77
II.2.4.2.	<i>Rolul Comisiei Europene în punerea în practică a principiului subsidiarității</i>	78
II.2.4.3.	<i>Reexaminarea principiului subsidiarității</i>	79
	CAPITOLUL III. Evoluția principiului subsidiarității după Tratatul de la Maastricht	83
III.1.	Principiul subsidiarității în tratatul de la Amsterdam	83
III.2.	Principiul subsidiarității în Tratatul de la Lisabona.....	86
III.2.1.	Modificările aduse de Tratatul de la Lisabona principiului subsidiarității .	86
III.2.1.1.	<i>Competențele exclusive:</i>	87
III.2.1.2.	<i>Competențele partajate (sau mixte):</i>	87
III.2.1.3.	<i>Competențele de coordonare:</i>	88

III.2.2. Rolul Parlamentelor naționale - de gardieni ai principiului subsidiarității.	89
CONCLUZII	91
PARTEA A III-A. ACQUIS-UL COMUNITAR IMPUS STATELOR CANDIDATE	98
CAPITOLUL I. Evoluția conceptului de acquis comunitar	99
I.1. Istoricul acquis-ului comunitar	99
I.1.1. Conținutul acquis-ului comunitar și evoluția sa pe scena europeană ...	101
CAPITOLUL II. Acquis-ul comunitar impus statelor candidate din Europa Centrală și de Est.....	105
II.1. Elementele acquis-ului comunitar.....	105
II.2. Criteriile de aderare la Uniunea Europeană	108
II.3. Extinderea acquis-ului comunitar la domenii de natură interguvernamentală....	110
CAPITOLUL III. Legislația comunitară.....	112
III.1. Dreptul comunitar primar	113
III.1.1. Tratatul comunitar	113
III.1.2. Carta Drepturilor Fundamentale	114
III.1.3. Principiile generale ale dreptului comunitar	116
III.1.3.1. <i>Efectul direct al dreptului comunitar.....</i>	<i>116</i>
III.1.3.2. <i>Principiul supremației legislației comunitare.....</i>	<i>117</i>
III.1.3.3. <i>Principiul loialității față de Comunitate</i>	<i>119</i>
III.2. Dreptul comunitar secundar	119
III.2.1. Regulamentul	120
III.2.1.1. <i>Natura juridică și aplicabilitate.....</i>	<i>120</i>
III.2.2. Directivele.....	120
III.2.2.1. <i>Natura juridică și aplicabilitate.....</i>	<i>120</i>
III.2.3. Deciziile	123
III.2.3.1. <i>Natura juridică și aplicabilitate.....</i>	<i>123</i>

III.2.4.	Recomandarea și Avizul	124
III.2.4.1.	<i>Natura juridică și aplicabilitate</i>	124
III.2.5.	Alte acte juridice	124
III.2.5.1.	<i>Natura juridică și aplicabilitate</i>	124
III.2.6.	Actele legislative ale Uniunii Europene după Tratatul de la Lisabona.	125
III.2.7.	Acorduri și Convenții.....	125
CAPITOLUL IV. Sistemul comunitar de protecție juridică		128
IV.1.	Modalitățile de protecție juridică	128
IV.1.1.	Ierarhia normelor juridice comunitare	128
IV.1.2.	Sistemul comunitar de protecție juridică	129
IV.1.3.	Metode de interpretare	129
IV.2.	Răspunderea statelor membre pentru nerespectarea dreptului comunitar	130
IV.2.1.	Răspunderea statelor membre pentru nepunerea în aplicare a directivelor	130
IV.2.2.	Răspunderea statelor membre pentru acte legislative, administrative și judiciare	131
IV.2.2.1.	<i>Condițiile pentru antrenarea răspunderii statelor pentru acte legislative și administrative contrare dreptului comunitar</i>	131
IV.2.2.2.	<i>Condiții pentru antrenarea răspunderii statelor pentru acte judiciare contrare dreptului comunitar</i>	132
PARTEA A IV-A . PROCESUL DE ARMONIZARE LEGISLATIVĂ		134
CAPITOLUL I. Adaptarea legislației statelor candidate, la acquis-ul comunitar		135
I.1.	Armonizarea legislativă - considerații terminologice	135
I.2.	Particularități ale procedurii de transpunere a acquis-ului comunitar	137
I.3.	Modalități de realizare a armonizării legislative.....	141
I.4.	Tipuri de armonizare legislativă	143
CAPITOLUL II. Acquis-ul JAI impus statelor candidate.....		146

II.1.	Evoluția capitolului Justiție și Afaceri Interne.....	146
II.2.	Capitolul 24 al negocierilor de aderare – Justiție și Afaceri Interne.....	150
II.2.1.	Acquis-ul Schengen	153
II.2.1.1.	<i>Acquis-ul Schengen – cazul României.....</i>	<i>160</i>
II.2.2.	Cooperarea polițienească și cooperarea judiciară în materie penală – politică interguvernamentală a UE.....	163
II.2.3.	Evaluarea preluării aquis-ului JAI de către statele candidate și de către noii membri.....	165
II.2.4.	Politicile “comunitarizate” ale Uniunii Europene în domeniul justiției și afacerilor interne	166
II.2.4.1.	<i>Cooperarea judiciară în materie civilă.....</i>	<i>166</i>
II.2.4.2.	<i>Azilul, imigrația, controlul frontierelor</i>	<i>167</i>
II.2.5.	Consolidarea spațiului de libertate, securitate și justiție al Uniunii Europene	169
II.2.5.1.	<i>Programul Haga.....</i>	<i>169</i>
II.2.6.	Spațiul de libertate, securitate și justiție	173
II.2.6.1.	<i>Programul de la Stockholm și Tratatul de la Lisabona</i>	<i>173</i>
CAPITOLUL III. Politica Externă și de Securitate Comună.....		176
III.1.	Acquis-ul PESC	176
III.1.1.	Politica Europeană de Securitate și Apărare.....	179
III.1.2.	Procesul decizional în domeniul politicii externe și de securitate comună	182
III.1.3.	Vecinătatea Uniunii	182
III.1.4.	Clauza de solidaritate.....	183
PARTEA A V-A. ORGANIZAREA PROCESULUI DE ARMONIZARE LEGISLATIVĂ ÎN ȚĂRILE EUROPEI CENTRALE ȘI DE EST – CAZUL ROMÂNIEI.....		184
CAPITOLUL I. Deschiderea către est a Uniunii Europene.....		185
I.1.	Condițiile cerute statelor candidate pentru aderarea la Uniunea Europeană	187
I.2.	Clauzele de salvagardare.....	191

I.2.1.	Mecanisme de salvagardare suplimentare impuse României și Bulgariei....	195
I.2.2.	Clauzele de salvagardare aplicabile doar României	196
I.2.2.1.	<i>Angajamentele specifice asumate de România pentru a deveni membru cu drepturi depline al Uniunii Europene</i>	<i>196</i>
I.2.3.	Mecanismul de cooperare și verificare – post-aderare – cazul României ..	198

CAPITOLUL II. Mecanisme de implementare a acquis-ului comunitar 202

II.1.	Particularitățile procesului de preluare a acquis-ului comunitar de către statele candidate – cazul României	202
II.2.	Negocierile statelor candidate cu Uniunea Europeană	205
II.2.1.	Mecanisme intermediare.....	207
II.2.2.	Acordul European de asociere	208
II.2.3.	Documentele de poziție.....	210
II.2.3.1.	<i>Elementele care alcătuiesc documentele de poziție ale României ..</i>	<i>211</i>
II.2.3.2.	<i>Repere ale elaborării documentelor de poziție</i>	<i>213</i>
II.3.	Negocierile României cu Uniunea Europeană.....	218

CAPITOLUL III. Contextul legislativ și instituțional al preluării acquis-ului comunitar de către candidatele din Europa Centrală și de Est- cazul României

III.1.	Contextul legislativ	221
III.2.	Implicațiile cadrului instituțional în organizarea procesului de armonizare legislativă în România.....	223
III.2.1.	Evoluția sistemică a armonizării legislative	223
III.2.2.	Schimbarea instituțională.....	228
III.2.3.	Etapele evoluției instituționale în cadrul procesului de integrare europeană și de armonizare legislativă	232
III.2.3.1.	<i>Prima etapă (1982-1994).....</i>	<i>232</i>
III.2.3.2.	<i>A doua etapă (1995-1999)</i>	<i>233</i>
III.2.3.3.	<i>A treia etapă (2000-2001).....</i>	<i>236</i>

III.2.3.4. A patra etapă (2001-2003).....	237
III.2.3.5. A cincea etapă (2003-2004).....	241
III.2.4. Cadrul instituțional după aderarea României la Uniunea Europeană ...	242
III.2.4.1. Măsuri pentru îmbunătățirea aplicării dreptului comunitar în România	243
CAPITOLUL IV. IMPLEMENTAREA acquis-ului comunitar în România	246
IV.1. Ritmul preluării acquis-ului comunitar în România	246
IV.2. Programele formulate de România în cadrul procesului de armonizare a legislației românești cu acquis-ul comunitar.....	251
IV.2.1. Traducerea <i>acquis</i> -ului comunitar	253
IV.3. Dialogul instituționalizat România – UE, etapă importantă a procedurii de implementare a acquis-ului comunitar.....	254
IV.4. Procedura de implementare a acquis-ului comunitar în România	256
CAPITOLUL V. Factorii responsabili pentru înregistrarea slabelor performanțe ale României în îndeplinirea angajamentele asumate în cadrul procesului de armonizare legislativă	264
V.1. Deficiențe în organizarea procesului de adoptare a acquis-ului de către România	264
CAPITOLUL VI. Costuri și beneficii ale procesului de integrare europeană a României	269
VI.1. Contextul aderării României la Uniunea Europeană	270
VI.1.1. Categoriile de costuri care s-au profilat în sinuosul proces al integrării .	273
a. Costuri de adoptare a normelor și politicilor europene	274
b. Costuri legate de respectarea și implementarea standardelor definite de normele și politicile europene.	274
c. Costuri legate de asumarea statutului de membru al Uniunii Europene	275
d. Costuri legate de modernizarea economiei românești	275
VI.2. Principalele beneficii ale aderării României la Uniunea Europeană	277
CONCLUZII	279

ANEXA. CAPITOLE DE NEGOCIERE.....	282
BIBLIOGRAFIE.....	298

Implementarea acquis-ului comunitar în România

Teza de doctorat

– rezumat -

Părinții construcției europene, în special Jean Monet și Robert Schuman, atunci când au pus bazele unei piețe comune a cărbunelui și oțelului, au precizat că această inițiativă era deschisă oricărui state care vor dori să se alăture fondatorilor. Exigența impusă candidaților era ca aceștia să împărtășească valorile Uniunii, filosofia ei și câștigurile pe care le-a realizat în promovarea lor, concept care s-a consolidat și s-a tradus prin noțiunea de acquis comunitar.

Lucrarea de față face o analiză a impactului pe care l-a avut procesul de extindere a Uniunii Europene asupra statelor Europei Centrale și de Est, cu privire particulară asupra cazului României și a modului în care s-a realizat armonizarea legislativă în această țară.

Nu putem vorbi însă despre extinderea Uniunii Europene, cu toate consecințele care decurg de aici, fără a analiza caracterul său absolut unic pe scena relațiilor internaționale.

Partea I a acestei lucrări răspunde nevoii de a defini cadrul conceptual al teoriilor integrării europene pentru a înțelege motivațiile care au stat la baza acceptării, pe de o parte, de către statele candidate de a ceda o parte din suveranitatea lor Uniunii Europene și de a-și armoniza legislația internă cu legislația europeană, și pe de altă parte, a Uniunii Europene de a continua procesul de extindere, cu toate inconvenientele inerente unui astfel de proces.

Procesul integrării europene poate fi analizat prin intermediul câtorva teorii care s-au dezvoltat de-a lungul timpului, concentrate pe întreaga evoluție trecută, prezentă și viitoare a acestuia. Teoriile integrării europene se regăsesc grupate în literatura de specialitate în două mari categorii și anume: marile teorii și teoriile de mijloc. Dacă marile teorii au abordat procesul de integrare într-o manieră dinamică, urmărind apariția, evoluția și încercând să prevadă viitorul

acestui proces, teoriile de mijloc au încercat să explice modul cum funcționează acest proces în interiorul Uniunii.

Marile teorii: neofuncționalismul, interguvernamentalismul și interguvernamentalismul liberal au fost dezvoltate în cadrul **Capitolului I al Primei Părți**.

Unul dintre conceptele de bază ale abordării neofuncționaliste privind integrarea este cel de „efect de antrenare” (“spillover”), conform căruia integrarea economică într-un domeniu de activitate, va determina implicarea a tot mai multe sectoare economice adiacente. Efectele de antrenare pot fi utilizate la explicarea tranziției istorice, din cadrul Uniunii Europene, de la Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului la Uniunea Economică și Monetară, mergând apoi către o uniune politică.

Criticile formulate cu privire la abordarea neofuncționalistă au devenit tot mai elaborate începând cu anii 1960. Această perioadă caracterizată prin stagnarea procesului de integrare europeană și reapariția sentimentelor naționaliste la nivelul elitelor în Europa de Vest, și-a găsit expresia în teoria *interguvernamentală*.

Interguvernamentalismul are la bază interesele particulare ale statelor membre care sunt mai puternice decât dorința de adâncire a integrării. În cazul CEE, această teorie caracterizează perioada „crizei scaunului gol” care va fi soluționată prin compromisul de la Luxembourg, precum și începutul anilor 1970 când Europa s-a văzut confruntată cu fenomenul de euroscleroză.

Pe fondul reverimentului economic care a urmat adoptării Actului Unic (1986/1987), a apărut ca teorie *Interguvernamentalismul Liberal*. Aceasta încearcă să explice pozițiile și interesele statului ca urmare a influenței interne venite din partea diverselor grupuri de interese guvernamentale și non-guvernamentale. În cadrul negocierilor care au loc la nivel supranațional, statele sunt preocupate de realizarea propriilor obiective, de această dată însă accentul este pus pe aspectele economice ale cooperării inter-statale și numai în al doilea rând pe cele politice.

Capitolul II al Primei Părți abordează Teoriile de mijloc. Reprezentanții *guvernării pe mai multe nivele* consideră că guvernele naționale sunt importante dar nu mai dețin aceeași putere de a domina și controla procesul de adoptare a deciziilor. În schimb, în diversele etape ale

procesului decizional la nivelul Uniunii Europene se implică un număr tot mai mare de actori naționali, supranaționali, transnaționali, guvernamentali și non-guvernamentali.

Rețelele de politică reprezintă o abordare care aparține de asemenea teoriilor de mijloc. Ele sunt în mod normal înțelese ca modalități de obținere sau schimb de informații și resurse și sunt necesare și eficiente deoarece cu ajutorul lor actorii sau decidenții au acces la informații și resurse pe care nu le-ar fi putut obține în alt mod. Lucrarea prezintă implicarea rețelelor în procesul decizional european.

După o perioadă de relativ dezinteres pentru conceptul de federalism, la începutul anilor 1990, o dată cu intrarea în vigoare a Tratatului de la Maastricht și cu dezbaterile în jurul viitorului și obiectivului construcției europene, renasc reflexiile federaliste. Acest concept ocupă un loc aparte în cadrul teoriilor integrării, și a fost analizat, alături de **alte abordări teoretice** ale integrării europene, în **Capitolul III al Primei Părți**.

Putem spune că Uniunea este o entitate juridica sui generis cu vocație federală. Aceasta nu semnifică faptul că ea este o Federație și nici că tinde să devină o Federație în accepțiunea pe care noi o cunoaștem.

Sistemul de piloni al Uniunii Europene stabilit prin Tratatul de la Maastricht (până la intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona), subliniază caracterul federal și confederal al Uniunii. Dacă în primul pilon se poate vorbi despre o tendință de federalizare dată de caracteristicile procesului decizional și de atribuțiile instituțiilor, cel de-al doilea și cel de-al treilea pilon conturează caracterul confederal al Uniunii prin utilizarea unanimității drept principala procedură decizională și prin implicarea limitată a Comisiei și a Parlamentului în procesul decizional.

Partea a II-a a lucrării prezintă evoluția, semnificația și importanța **principiului subsidiarității** în cadrul arhitecturii europene.

Lansarea în ianuarie 1993 a Pieței comune a presupus ca și condiție prealabilă o activitate normativă foarte intensă din partea instituțiilor comunitare, perioadă care, însă, a dus la o creștere a numărului euroscepticilor îngrijorați de turnura pe care putea să o ia unificarea europeană. În acest context de contestare și pe fondul crizei de legitimitate a procesului de

integrare, principiul subsidiarității a apărut ca o formulă miracol pentru a da popoarelor garanția, prin introducerea sa în dreptul pozitiv, că noua Uniune era decisă să nu intervină decât în acele situații în care nivelele inferioare nu erau capabile să acționeze singure.

Capitolul I al Părții a II-a, a acestei lucrări face o analiză cuprinzătoare a acestui principiu care permite protejarea statelor membre împotriva acaparării comunitare, iar Comunității să își extindă competențele atunci când statele membre sunt incapabile să realizeze în mod adecvat obiectivele acțiunii propuse, dimensiunile sau efectele acestei acțiuni necesitând intervenția Comunității.

Schema repartizării competențelor în cadrul UE, care face obiectul **Capitolului II al Părții a II-a**, poate fi organizată de-a lungul unei axe, un „continuum” de competențe, exclusivitatea absolută împiedicând orice intervenție a statelor membre, exclusivitatea selectivă permițând acțiuni complementare și compatibile ale nivelurilor inferioare, până la diferitele forme de exercitare partajată sau concurentă de competențe. Câtă vreme un domeniu nu cade sub incidența competențelor exclusive, cooperarea și chiar reorganizarea competențelor rămân posibile.

Principiul subsidiarității nu reglementează doar principiul acțiunii comunitare, ci determină de asemenea și amploarea sa - Comunitatea va trebui să utilizeze acțiunile cele mai puțin constrângătoare și mai limitate în raport cu competențele proprii statelor.

Capitolul III al Părții a II-a face o analiză a evoluției acestui principiu după **Tratatul de la Maastricht și până la intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona**, tratat al cărui merit este acela de a reglementa pentru prima dată într-un mod unitar, repartizarea competențelor și de a da noi valențe principiului subsidiarității.

Pentru prima dată, parlamentele naționale sunt recunoscute ca făcând parte integrală din structura democratică a UE, acționând în calitate de „gardieni” ai principiului subsidiarității și având puterea de a influența deciziile încă din faza inițială a elaborării unei propuneri.

Partea a III-a lucrării face o analiză a **acquis-ului comunitar impus statelor candidate din Europa Centrală și de Est**, dezvoltând în primele două capitole înțelesurile și dimensiunile acquis-ului comunitar, a cărui preluare a reprezentat o condiție esențială a

includerii în clubul european a noilor state candidate (cu atât mai mult cu cât este vorba despre state provenind din Europa Centrală și de Est).

Acquis-ul comunitar fiind în mod direct (tratatele comunitare) sau indirect (actele comunitare) o creație a statelor membre, poate fi privit sub trei aspecte:

- este o legislație supranațională;
- este o legislație distinctă de dreptul intern al statelor membre;
- este în același timp un drept integrat în dreptul intern al statelor membre, în ordinea juridică națională.

În vederea realizării obiectivelor comune, în anul 1993, cu ocazia întrunirii Consiliului European la Copenhaga, statele membre au stabilit condițiile de aderare impuse țărilor candidate în vederea continuării extinderii Uniunii către Est, cunoscute ulterior drept **criteriile de la Copenhaga**:

- stabilitatea instituțiilor care garantează democrația, statul de drept, drepturile omului și respectarea și protecția minorităților;
- existența unei economii de piața operaționale, precum și capacitatea de a face față presiunii concurențiale și forțelor pieței în cadrul Uniunii Europene;
- capacitatea de a-și asuma obligații de membru, inclusiv aderarea la obiectivele uniunii monetare, politice și economice.

Acestor cerințe li s-au adăugat ulterior noi criterii suplimentare: existența unei administrații naționale capabile să gestioneze calitatea de membru al UE și un program pentru alinierea legislației țărilor din Europa Centrală și de Est, la legislația pieței unice.

În cazul statelor est-europene, necesitatea impunerii de către Uniune a respectării acquis-ului apare cu atât mai justificată cu cât temerile privind impactul negativ al aderării lor asupra dezvoltării construcției comunitare erau dintre cele mai mari. Tocmai din acest motiv pentru prima dată în istoria extinderii s-a impus necesitatea adoptării acquis-ului comunitar de către noile venite, în perioada de pre-aderare.

Comisia a integrat metodic toată masa acquis-ului pe care înțelege să o impună statelor candidate în cadrul a 31 de capitole de negociere, care surprind astfel prin diversitatea lor. Noile

candidate trebuiau să preia obligatoriu acte din domeniul JAI, față de care, unele state membre nu aveau nici o obligație. Situația este similară și în ceea ce privește actele celui de al treilea pilier: PESC.

Acquis-ul comunitar, aflat în continuă evoluție, reprezintă ansamblul de drepturi și obligații asumate de către statele membre ale Uniunii Europene și impuse statelor candidate, normele juridice ce reglementează activitatea Comunităților Europene și a instituțiilor Uniunii Europene, acțiunile și politicile comunitare; este format din **legislația comunitară primară**, **legislația comunitară derivată**, jurisprudența Curții de Justiție a Comunităților Europene, declarațiile, rezoluțiile, acordurile internaționale la care Comunitatea Europeană este parte, acte adoptate în domeniul Justiție și Afaceri Interne și Politică Externă și de Securitate Comună, principiile generale de drept etc. și este prezentat pe larg în **Capitolul III al Părții a III-a**.

Legislația comunitară primară este formată din: Tratatetele fondatoare, Tratatetele modificatoare și Tratatetele de asociere a noilor state membre.

Legislația comunitară secundară este formată din regulile obligatorii conținute în actele general-abstracte sau concret-individuale - (directive, regulamente și decizii)-, precum și din recomandări și avize ale instituțiilor comunitare, emise în aplicarea tratatelor.

Obligativitatea regulamentului în întregul său este o caracteristică a acestuia menită să-l diferențieze de directivă, care fixează doar cadrul pe care fiecare dintre statele membre trebuie să-l aplice prin mijloace naționale (legi, acte administrative), fără a preciza care sunt acestea, într-un anumit termen, expres prevăzut în cadrul ei.

Spre deosebire de regulamentul comunitar, care vizează o „uniformizare” a prevederilor legale în statele membre, directiva este un instrument juridic care servește armonizării legislațiilor statelor membre.

Preluarea acquis-ului comunitar necesită respectarea unor principii fundamentale, între care: prioritatea, supremația sau superioritatea legislației comunitare. Aceasta presupune două aspecte:

- prin legi (sau alte acte normative) naționale posteroare nu pot fi modificate sau abrogate dispoziții normative comunitare, orice astfel de lege fiind nulă și inaplicabilă;

- normele comunitare ulterioare pot modifica sau face inaplicabile normele juridice naționale.

Datorită importanței pe care o are aplicarea corectă a dreptului comunitar în statele candidate sau membre, lucrarea prezintă în cadrul **Capitolului IV al Părții a III-a, modalitățile de protecție juridică în dreptul comunitar și Răspunderea statelor membre pentru nerespectarea dreptului comunitar și pentru acte legislative și administrative contrare dreptului comunitar.**

Protecția juridică în dreptul comunitar este asigurată, în cea mai mare parte, prin intermediul instanțelor naționale, iar controlul judecătoresc al actelor de aplicare a dreptului comunitar, emise de statele membre se face după regulile dreptului național, cu respectarea principiului priorității dreptului comunitar.

Cazurile numeroase în care România este chemată în fața justiției comunitare pentru neîndeplinirea obligațiilor, sau pentru transpunerea defectuoasă a instrumentelor comunitare, denotă faptul că în România procesul de armonizare legislativă este încă departe de parametrii doriți.

Procesul de armonizare a legislației interne cu acquis-ul comunitar reprezintă un obiectiv esențial, care se regăsește în strategia de aderare a tuturor statelor candidate la calitatea de membru al Uniunii Europene și, în același timp, o obligație juridică ce decurge din Acordul European de asociere. Dimensiunile acestui proces au fost analizate în **Partea a IV-a a lucrării.**

Armonizarea văzută ca obiectiv, și anume acela de a produce un rezultat conform cu legislația comunitară, și nu atât ca proces de preluare pur și simplu a unor norme în legislația internă, are loc prin transpunerea efectivă a unor acte comunitare în legislația internă sau prin interpretarea acestora din urmă într-un mod care să asigure respectarea normelor comunitare.

În cadrul acestui proces trebuie să se țină seama de tipologia actelor normative comunitare (de pildă, în cazul regulamentelor comunitare se va ține seama de faptul că, după aderare, ele vor fi direct aplicabile pe teritoriul statului candidat, nemaifiind permis ca acte normative naționale să medieze această relație) și trebuie făcută distincția între:

- actele normative comunitare care pot fi preluate în dreptul intern până la data aderării;

- actele normative comunitare care – din cauza specificului dispozițiilor lor – pot fi preluate numai la data aderării. În cazul acestei categorii, în dosarul de fundamentare se va include o listă a lor pe întregul capitol, însoțită de prezentarea pregătirilor prealabile în vederea intrării lor în vigoare la data aderării.
- actele normative comunitare care pot fi preluate numai după data aderării – din cauza dificultăților pe care le generează – și de la dispozițiile cărora statele candidate vor solicita perioade de tranziție sau, în mod excepțional, derogări.

Datorită particularității noilor componente ale acquis-ului extins, **Capitolul II al Părții a IV-a** analizează **Acquis-ul JAI impus statelor candidate**.

După ce Tratatul de la Amsterdam comunitarizează o parte din domeniul justiției și afacerilor interne, prin trecerea politicii corespunzătoare aspectelor de viză, azil și imigrație în cadrul pilonului comunitar și integrează acquis-ul Schengen sistemului Uniunii Europene, statele candidate își văd sporit în mod substanțial volumul de legislație pe care sunt ținute să-l preia cu titlu de îndeplinire a obligațiilor de stat membru. Una dintre (multiplele) trăsăturile specifice negocierilor capitolului JAI a fost aceea că ele exclud acordarea oricăror perioade de tranziție.

Volumului mare al acquis-ului comunitar, care curpinea acum și domeniul JAI, i s-a adăugat un alt domeniu de natură interguvernamentală: **Politica Externă și de Securitate Comună**, care face obiectul **Capitolul III al Părții a IV-a din lucrare**.

Statele candidate aveau obligația preluării întregului acquis corespunzător capitolului 27 al negocierilor de aderare - PESC, și erau invitate de către Consiliu să se alinieze poziției comune a Uniunii Europene după adoptarea acestora.

Partea a V-a a lucrării face o analiză detaliată a **modului în care a fost organizat procesul de armonizare legislativă în statele Europei Centrale și de Est, cu o privire particulară asupra situației României**.

Impunerea preluării întregii mase a acquis-ului comunitar în cazul României, ca și a celorlalte candidate din Est, s-a datorat nivelului de dezvoltare, care era inferior statelor membre și care risca să producă dezechilibre majore.

Pentru a limita riscul apariției unor efecte negative ale extinderii și pentru a preîntâmpina dezechilibrele susceptibile să intervină mai ales în perioada imediat următoare aderării, au fost consacrate mecanisme noi sub forma **clauzelor de salvagardare**.

Clauza generală de salvagardare prevăzută și anterior de către Tratatul de aderare avea rolul de a corecta posibilele inadvertențe apărute în funcționarea Uniunii ca urmare a integrării noilor membri. Spre deosebire de acest mecanism, clauzele de salvagardare introduse cu ocazia Tratatelor de aderare a statelor din cel de-al cincilea val de extindere au fost exacerbate și au creat o situație inegală între vechii și noii membri.

O dată cu elaborarea Actului de aderare al României și Bulgariei, a fost introdusă o dispoziție fără precedent în istoria extinderii Uniunii: clauza de amânare a aderării în cazul în care nu sunt respectate angajamentele asumate. Acesta este un mecanism destinat să exercite o presiune foarte puternică asupra statului candidat, care după încheierea negocierilor de aderare ar fi putut să-și diminueze eforturile și să pericliteze astfel, îndeplinirea angajamentelor asumate.

Desfășurarea negocierilor de aderare și preluarea acquis-ului comunitar sunt două procese cu influențe reciproce, transpunerea efectivă a acquis-ului comunitar în sistemele legislative ale statelor candidate fiind strâns legată de desfășurarea diverselor etape ale procesului de negociere, pe de o parte, pe de altă parte însuși acest proces de negociere are ca element central stabilirea modului în care va fi preluat și aplicat acquis-ul.

O analiză a **mecanismelor de implementare a acquis-ului comunitar** nu poate face abstracție de pregătirea și desfășurarea etapelor de negociere, etape care fac obiectul **Capitolului II al Părții a III-a**.

În cazul României, la fel ca și în celelalte țări din Europa Centrală și de Est, negocierile au fost precedate de un exercițiu de examinare analitică – numit screening.

Ca urmare a divizării (din rațiuni metodologice) a acquis-ului comunitar au rezultat 31 de capitole de negociere, care constituie cadrul de negociere dintre statele candidate și Uniunea Europeană.

Negocierile se concentrează pe termenii în care candidatul va adopta, implementa și aplica acquis-ul și eventualele aranjamente de tranziție, care vor fi strict delimitate în timp și condiții de aplicabilitate.

În 1998 au fost create de către Comisie, printr-un regulament ad-hoc, **parteneriatele pentru aderare**, individualizate pentru fiecare stat candidat în parte, care vin să precizeze și să detalieze pe domenii obligația generală de armonizare legislativă prevăzută de acordurile de asociere. Statele candidate sunt invitate să elaboreze propriile programe de adoptare a acquis-ului care să prezinte în detaliu modul în care intenționează să organizeze preluarea acquis-ului în cadrul legislației interne. Ambele tipuri de documente vor face obiectul unei supravegheri atente din partea Comisiei, orice întârziere fiind semnalată și sancționată politic în cadrul rapoartelor anuale și implicit în ritmul de derulare al negocierilor de aderare.

Datorită importanței majore pe care o are pregătirea procesului de armonizare, **Capitolul IV al Părții a V-a**, analizează contextul legislativ și instituțional al preluării acquis-ului comunitar și etapele evoluției instituționale în cadrul procesului de integrare europeană și de armonizare legislativă. Există trei aspecte importante la nivel organizațional:

- nucleul instituțional al coordonării procesului de armonizare,
- canalul de comunicare a României cu Uniunea Europeană și
- coordonarea la nivel departamental.

Parcursul României în cursa pentru aderare a necesitat numeroase schimbări de ordin instituțional care să poată răspunde unui proces atât de complex. Responsabilitatea pentru activitatea de armonizare legislativă a aparținut în mod concertat autorităților centrale și locale. Această responsabilitate trebuia să fie repartizată fiecărui organ central sau local, în funcție de sectorul de activitate, în acest sens, fiind nevoie de adaptarea și uneori înființarea unor structuri noi atât în plan local, cât și central.

Primele măsuri care indică o abordare coerentă a armonizării legislației interne cu acquis-ul comunitar, au fost luate abia după semnarea Acordului de asociere, la 1 februarie 1995, moment care marchează debutul unor adaptări și schimbări instituționale continue (atât în perioada pre-aderare, cât și în perioada post-aderare), pentru a asigura, pe de o parte, interfața cu

organismele comunitare, și pe de altă parte, pentru a armoniza, a implementa, a da coerență și a coordona întregul proces de preluare a acquis-ului comunitar.

Capitolul IV al Părții a V-a, prezintă ritmul de **implementare a acquis-ului comunitar în România** și programele pe baza cărora s-a realizat procesul de armonizare legislativă în România.

Procesul de armonizare a legislației românești cu acquis-ul comunitar, s-a derulat pe baza *Programului Național de Aderare a României la Uniunea Europeană* (PNAR). Acestui program i-a fost anexat *Planul național de aderare* (PNAA), document complex, care cuprindea o listă detaliată a tuturor actelor care trebuie adoptate pentru armonizarea legislativă în cadrul fiecărui capitol de negociere. De asemenea, PNAA fixează prioritățile concrete pe termen scurt și mediu, indicând actele comunitare care trebuie preluate în legislația internă, tipul actului normativ de transpunere (lege sau hotărâre de Guvern), instituția responsabilă și termenele prevăzute pentru aceasta.

Dacă începutul acestui proces în România a fost unul tardiv și inconsistent, începând din anul 2001, România a trebuit să accelereze, în mod substanțial, procesul de armonizare a legislației naționale cu cea comunitară, efortul legislativ de compatibilizare a legislației românești cu acquis-ul comunitar cunoscând o evoluție sinuoasă. Acest fapt s-a reflectat în numărul de acte legislative armonizate, dar și în Raporturile Comisiei, privind ritmul de preluare a acquis-ului comunitar, care au subliniat lipsa sau inconsecvența unor mecanisme atât la nivelul executivului cât și al legislativului.

Cadrul instituțional al procesului de armonizare legislativă în România a conferit rolul principal în organizarea și planificarea acestui proces, Guvernului, care a avut sarcina de a elabora planurile de armonizare legislativă, pe baza indicațiilor impuse de instituțiile europene și de a prezenta propunerile legislative care transpun acquis-ul comunitar. Lista actelor cu relevanță comunitară adoptate anual demonstrează preponderența actelor adoptate la nivelul executivului (hotărâri, ordonanțe, Ordonanțe de urgență, ordine ale miniștrilor).

În ceea ce privește intervenția Parlamentului în adoptarea acquis-ului comunitar, aceasta nu are loc doar în faza de dezbatere și adoptare a actelor legislative, ci și în faza

prealabilă, a verificării modului în care proiectele transmise respectă acquis-ul comunitar. Această etapă prealabilă se realizează de către Consiliul Legislativ, organ consultativ de specialitate al Parlamentului, care avizează proiectele de acte normative în vederea sistematizării, unificării și coordonării întregii legislații.

Un rol important în aplicarea legislației armonizate o regăsim în sfera autorităților administrației publice de la nivel teritorial, cele cărora le revin atribuții exprese în materia executării legii și implicit a implementării concrete a acquis-ului, fiind vizate atât serviciile ministeriale deconcentrate, integrate administrației teritoriale a statului, cât și autoritățile administrației publice locale autonome.

La nivelul administrației centrale de specialitate, implementarea presupune o activitate concertată a ministerelor în planul monitorizării aplicării acquis-ului de către structurile administrative cu responsabilități în acest sens, dar și o strânsă colaborare și coordonare între ministere și celelalte organe centrale de specialitate, menite a asigura coerența și unitatea aplicării legislației armonizate pe întreg teritoriul național. Totodată, acestor structuri centrale le revin misiuni de aplicare a corecțiilor necesare derivate din procesul implementării acquis-ului, prin propunerea de soluții eficiente, de ordin legislativ, administrativ, inclusiv prin aplicarea de măsuri de constrângere, de sancționare, măsuri care se constituie în mecanisme de control apte să răspundă exigențelor europene în privința întăririi capacității administrative.

În cadrul procesului de implementare a acquis-ului comunitar, controlul reprezintă un mecanism procedural indispensabil, necesar pentru atingerea unui asemenea obiectiv, menit să contribuie la întărirea capacității administrative și implicit, la îndeplinirea criteriilor de aderare.

Instituțiile responsabile în cadrul fiecărui capitol de negociere au elaborat Documentele de poziție ale României, raportările acestora fiind apoi integrate în documentul final, sub îndrumarea Ministerului Integrării Europene. Documentele au fost supuse aprobării Guvernului, iar apoi au fost transmise spre informare Parlamentului, în calitatea sa de for legislativ.

Deși rolul implementării acquis-ului trebuie să aparțină în mod concertat Parlamentului, Guvernului, celorlalte instituții și organe ale Administrației Publice, ONG-urilor, sindicatelor, patronatelor, partidelor politice etc. au existat numeroase disfuncționalități în procesul de

comunicare, iar implicarea factorilor societății civile și dialogul social nu au reprezentat priorități în organizarea procesului de negocieri.

Capitolul V al Părții a V-a analizează factorii responsabili pentru înregistrarea slabelor performanțe ale României în îndeplinirea angajamentele asumate în cadrul procesului de armonizare legislativă.

Procesul de adoptare a acquis-ului comunitar de către statele est-europene, deși a cunoscut particularități specifice fiecărei țări candidate, a avut o evoluție asemănătoare. În cazul celui de-al cincilea val, nici statele candidate, nici Uniunea nu aveau pregătită o strategie clară și detaliată a acestui proces, fapt care a determinat ambele părți să-și adapteze din mers mecanismele necesare integrării.

Obligativitatea preluării acquis-ului comunitar în perioada de pre-aderare a reprezentat o mare provocare pentru statele foste comuniste, nevoite să facă schimbări radicale și în plus să intre într-o cursă contra-cronometru cu zeci de mii de pagini de legislație comunitară.

România, la fel ca și celelalte state candidate a trecut la o preluare haotică a legislației comunitare care, nu de puține ori, a generat o lipsă de eficiență a normelor adoptate. De cele mai multe ori s-a trecut la compilarea culturilor juridice occidentale, fără a fi însă pregătiți pentru astfel de abordări.

România trebuia să facă față nu doar preluării acquis-ului comunitar, ci și altor probleme precum: corupția, lipsa unei culturi juridice europene, lipsa de pregătire a funcționarilor publici, influența politicului asupra activității judecătorești și a administrației publice, lipsa de informare a populației în cunoașterea sistemului comunitar și insuficienta cunoaștere a principiilor de aplicare a normelor comunitare de către persoanele abilitate în acest sens.

Criteriile de la Copenhaga, care au trasat doar un cadru general și nu a oferit o listă cu obiective precise pe care statele candidate să le urmărească, și lipsa unor prevederi detaliate ale acordurilor de asociere, care însoțeau obligația de preluare a acquis-ului comunitar de către statele candidate, a generat dezorientare în rândul statelor est-europene.

Nici Uniunea Europeană nu era pregătită pentru situația particulară a țărilor ex-comuniste, fapt care a determinat-o să treacă la remedierea acestei situații prin formularea unor mecanisme care să mențină controlul asupra extinderii: Cartea Albă privind acquis-ul pieței interne, parteneriatele pentru aderare, care au devenit instrumente cu un pronunțat caracter de constrângere și fixarea priorităților concrete pentru fiecare stat candidat în parte. În continuare politica Uniunii a devenit tot mai constrângătoare față de statele candidate, care, deși au fost invitate să elaboreze programe proprii de adoptare a acquis-ului, care să prezinte în detaliu măsurile pe care intenționează să le aplice și mecanismele pe care intenționează să le adopte, au făcut obiectul unei monitorizări stricte a îndeplinirii angajamentelor asumate prin rapoartele anuale ale Comisiei.

Statele est-europene aflate în tranziție după căderea comunismului, se găseau pentru prima oară în istoria extinderii Uniunii, în situația de a prelua legislația comunitară în perioada pre-aderare, proces care se poate dovedi dificil chiar și pentru statele membre.

Costurile și beneficiile procesului de integrare europeană fac obiectul **Capitolului VI al Părții a V-a a lucrării** și analizează ponderea acestora în decizia de integrare, atât în perioada pre-aderare, cât și în perioada post-aderare.

Trei factori esențiali au influențat viziunea Uniunii Europene asupra extinderii și dinamicii procesului:

- gradul de pregătire al țărilor candidate,
- implicațiile extinderii asupra bugetului comunitar, și
- stadiul de integrare în UEM (uniunea economică și monetară). Acest ultim element joacă un rol deosebit de important, deoarece aderarea țărilor din Est a implicat adoptarea unui volum imens al acquis-ului comunitar, cu impact asupra duratei negocierilor și eforturilor candidaților de a implementa prevederile comunitare; totodată, dată fiind situația economică a țărilor din Est, costurile implicate, asumarea criteriilor de aderare și aderarea propriu-zisă la Uniune nu puteau fi acoperite de către candidați decât parțial, fiind necesară preluarea unei părți din aceste costuri de către Uniunea Europeană.

Aderarea României la Uniunea Europeană s-a produs într-un moment cu totul special: România trebuia să adere la o Uniune Europeană cu 25 de membri, la doar trei ani după ultima extindere. În această situație, România avea nevoie de acordul tuturor membrilor Uniunii Europene, care în acest fel își asumau costurile unei noi lărgiri, la foarte scurt timp după precedenta extindere. Dincolo de aspecte de ordin politic, cultural sau de altă natură, care puteau influența extinderea către Est a Uniunii Europene, aspectul economic este cel care a motivat cel mai puternic deciziile, de ambele părți. Aceleași aspecte de natură economică s-au transformat însă, de multe ori, în bariere ridicate în fața ideii de lărgire, datorită nivelului scăzut de dezvoltare a noului val de state candidate.

Toate ajustările necesare unui astfel de proces, presupun costuri pentru țările candidate iar beneficiile rezultate din aderarea la Uniune pot fi evidențiate numai în măsura în care se realizează o convergență între politicile și cadrul instituțional de adoptare a acestor politici la nivel național, pe de o parte, și politicile și modelul instituțional european de adoptare a acestor politici, pe de altă parte.

În ceea ce privește România, procesul de armonizare legislativă a fost lipsit de forța și dinamismul necesar unei poziționări onorabile în clasamentul statelor candidate, rapoartele Comisiei plasând-o în mod repetat pe ultimul loc în cursa pentru integrare.

Un start întârziat în această cursă, a determinat România să își îmbunătățească mecanismele care guvernează acest proces, fără însă ca această schimbare de strategie să producă întotdeauna rezultatele scontate.

Întârzierile și lacunele care au existat pe parcursul întregului proces de armonizare legislativă, s-au datorat unui complex de factori: o întârziere în demararea procesului de integrare, o abordare predominant pasivă a implementării acquis-ului comunitar (prin urmărirea corelării proiectelor de legi cu dispozițiile comunitare și nu prin inițierea unor proiecte legislative care să transpună direct acquis-ul comunitar), un sistem de legiferare greoi, ale cărui neajunsuri au fost corectate abia mai târziu (o dată cu modificarea Constituției României în 2003) și o organizare deficitară la nivelul executivului a structurilor menite să gestioneze acest proces. În

această situație, nici răspunsul Uniunii nu s-a lăsat așteptat, României fiindu-i aplicate mecanisme de salvagardare fără precedent.

Evoluția politicii de extindere a Uniunii a dovedit că aderarea celui de-al cincilea val de state candidate a fost un experiment, atât pentru Uniune cât și pentru statele candidate, de ambele părți fiind adaptate, introduse și testate mecanisme (noi sau hibrid).

BIBLIOGRAFIE

1. **Adam Lazowski**, “*Adaptation of the Polish legal system to European Union law: selected aspects*”, Sussex European Institut, WP n.45/2001
2. **Adrian Ivan**, “*Sub zodia Statelor Unite ale Europei – de la ideea Europeana la Comunitatile Economice Europene*”, CA Publishing, 2009
3. **Adrian Ivan**, “*Statele Unite ale Europei. Uniunea Europeană între interguvernamentalism și supranaționalism*”, Iași, Institutul European, 2007
4. **Andrew Moravcsik**, „*Preferences and Power in the Europea Community*”, Journal of common market studies 31, 1993.
5. **Andrew Moravcsik**, „*The Choise for Europe: Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht*”, 1995
6. **Anna Kostova**, “*Les conceptions de l’acquis communautaire*”, Memoire pour le DEA de Droit communautaire, 2000-2001, Universite Bordeau IV
7. **Bărbulescu, I. D.**, “*La preadhesion de los paises de Europa Central a la Union Europea, elemento clave para la reunificacion europea: Con especial referencia al caso de Rumania, tesis doctora*”l, Departamente de Derecho Internacional Publico, Relaciones Internacionales e Historia del Derecho, Universidad del Pais Vasco, Bilbao, 1996.
8. **Beatrice Andreșan, Grigoriu, Tudorel Ștefan**, “*Tratatele Uniunii Europene, Tratatul de la Lisabona*”, Editura Hamangiu, ed 2, București, 2010.
9. **Bojan Bugaric, Wojciech Sadurski, Jacques Ziller, Karolina Zurek**, “*Apres Enlargement: Legal and Political Responses in Central and Eastern Europe*”, RSCAS EUI, 2005
10. **Bojan Dimitrijević**, “*Comparative Analysis of Costs and Benefits of European Union Accession in the selected countries*”, Policy and Legal Advice Centre - An EU-funded project managed by European Agency for Reconstruction, November 2002
11. **C. 14-83, von Colson and Kamann**, *Culegere*, 1984, p.1891.
12. **C. 152-84, Marshall c. Health Authority**, *Culegere*, 1986, p.723.
13. **C. 21-24-72, International Fruit Company**, *Culegere*, 1972, p.1219.
14. **C. 6-64, Costa c. E.N.E.L.**, *Culegere*, 1964, p.1251.
15. **C. 80-86, Kolpinghuis Nijmegen**, *Culegere*, 1987, p.3969.
16. **C. 8-81, Beker**, *Culegere*, 1982, p.53.
17. **C. C- 91-92, Faccini Dori**, *Culegere*, 1994, p. I-3325.
18. **C. C-129-96, Inter Environnement-Wallonie**, *Culegere*, 1997, p.I-7411.
19. **C. C-303-86, Comisia c. Franța**, *Culegere*, 1991, p. I-2903.
20. **C. C-392-93, British Telecommunication**, *Culegere*, 1996, p.I-1631

21. **C. C-473-93, Comisia c. Luxemburg**, *Culegere*, 1996, p.I-3207.
22. **C.C-105-03, Pupino**, *Culegere*, 2005, p.I-5258, pct.47.
23. **C.J.C.E. 16 iunie 1993 Franța / Comisie, aff. C-325 / 91**, Rec. p. 3303, pct. 26
24. **C.J.C.E. 16 iunie 1993 Franța / Comisie, aff. C-325 / 91**, Rec. p. 3303, pct. 26
25. **C.J.C.E. 27 septembrie 1988 Comisie / Consiliu, aff. 165 / 87**, Rec. p. 5545, pct. 11
26. **C.J.C.E. 27 septembrie 1988 Comisie / Consiliu, aff. 165 / 87**, Rec. p. 5545, pct. 11
27. **C.J.C.E., 4 iulie 1963, Germania / Comisia aff. 24 / 62**, Rec., pag. 143
28. **Carole Webb**, " *Theoretical perspectives and problems* " in W. Wallace, H. Wallace & C. Webb (eds), *Policy-making in the European Community*, London, J. Wiley, 1983
29. **Cezar Corneliu MANDA**, "Implementarea acquis-ului comunitar - coordonată esențială a îndeplinirii criteriului capacității administrative în procesul integrării europene a României", Buletin de informare legislativă nr. 1/2005 , STUDII, OPINII, INFORMĂRI.
30. **Ciupagea, Constantin**, "Macroeconomic models for the Romanian economy", Editura IEM, Bucuresti, 2000
31. **Claudio Radaelli**, "Europeanisation: solution or problem?" *European Integration Online Papers (EIoP)* 8, 16, 2004
32. **Commission des Communautés Europeennes**, *Communication du 27 octobre 1992 au Conseil et au Parlement Europeen*, Bull CE 10 / 1992
33. **Consiliul European de la Edimbourg**, Buletinul CE 12-1992, pag.16
34. **Consiliul Legislativ**, "Raport de activitate 1998", www.clr.ro
35. **Constantin Ciupagea– coord., Laura Marinas, Geomina Turlea, Manuela Unguru, Radu Gheorghiu, Dorin Jula**, „Evaluarea costurilor și beneficiilor aderării României la UE”, Studiul nr. 12, *Studii de impact (PAIS II)* Institutul European din România, București, 2004.
36. **Corina, Leicu**, "Drept Comunitar", Ed. Lumina Lex, 1998
37. **Cristina Daniela Morariu**, "Adaptarea Legislației Românești la Acquis-ul Comunitar, Aspecte speciale privind acquis-ul Relațiilor Externe", București, Ed. Universul Juridic, 2009.
38. **Dumitru Mazilu**, "Integrarea Europeana. Drept comunitar si institutii europene", Ed. Lumina Lex, 2001
39. **D. Spierenburg, R. Poidevin**, « *Histoire de la Haute Autorite de la Communauté Europeene du charbon et de l'acier. Une experience supranationale* », Ed. Bruylant Bruxelles, 1993
40. **D., Renzo; Ilzkovitz, Fabienne**, "The Estern enlargement of the European Union", *European Economic Review*, 41(3-5): 671-680, 1995
41. **Dacian Cosmin, Dragoș**, *Drept Comunitar European*, Ed. Accent, 2003.
42. **Dăianu, D. (coord.)**, "Câștigători și perdanți în procesul de integrare europeană. O privire asupra României", București: Centrul Român de Politici Economice, 2001

43. **De Gaulle, C.**, “*A Concert of European States*”, in Nelsen, B.F & Stubb, A. (eds.), *The European Union. Readings on the theory and practice of European integration*, 2nd edition, Hampshire: McMillan, 1998
44. **Dehaene Boxes**: “*Why CFSP and CESDP Do Not Matter Much to EU Candidate Countries, Report of the Reflection Group on the Diversity and Unity in the Enlarged European Union*”, EUI, Florence, Policy Paper, RSC n.01/5, 2001
45. **Ernst B. Haas**, “*The Uniting of Europe. Political, Social, And Economic Forces, 1950-1957*”, Standford (Calif.), Stanford University Press, 1968 (2e ed.)
46. **Report of the Working Group on the Eastern Enlargement of the European Union, EU Justice and Home Affairs in the Context of Enlargement**, Policy Papers, RSC, n.01/4
47. **European Commission**, “*A financial package for the accession negotiations with Bulgaria and Romania*”, SEC(2004) 160 final, Brussels.
48. **F. Thoma**, “*Principiul subsidiarității în dreptul comunitar*”, Univ. Paris II, 1998
49. **Fabriciu Gyula**, “*Primordialitatea dreptului Uniunii Europene față de dreptul național al statelor membre din perspectiva statelor care vor să adere la această uniune*”, în Rev. „Dreptul” nr. 3 / 1996
50. **Florinei Ilie**, “*Rolul europenizării și al transferului de politici în configurarea sistemului instituțional de coordonare a problematicii UE la nivelul guvernului central – cazul României*”, București, octombrie 2005, Colecția de studii I.E.R., nr. 14.
51. **Fritz Breuss, Mikulas Luptacik, Bernhard Mahlberg**, “*How far away are the CEECs from the EU economic standards?*” IEF Working Paper Nr. 35, University of Economics and Business Administration Vienna, 2002
52. **G. Marks**, “*Structural policy in the European Community*”, in A. Sbragia, (dir.), *Europolitics*, Washington, Brookings Institute, 1992 ; **Liesbet Hooghe** (ed.), “*Cohesion Policy and European integration : building multi-level governance*”, Oxford, Oxford University Press, 1996
53. **Gabriel, Lățaianu**, “*Europeanisation as a modernising factor of Post-communist Romania*”, Graduate School for Social Research, Warsaw.
54. **Gary, Marks, Liesbet Hooghe și Kermit Blank**, “*European integration from the 1980's*”, *Journal of Common Market Studies*, 34/3, September 1996
55. **Gheorghii, Prisăcaru**, “*România spre Uniunea Europeană*”, Ed. Niculescu, 2001.
56. **Gialdino, Carlo Curti**, “*Some reflections on the acqui communautaire*”, *Common Market Law Review*, 1995, 32(5): 1089-1121
57. **Goebel, Roger J.**, “*The European Union grows: the constitutional impact of accession of Austria, Finland and Sweden*”, *Fordham International Law Journal*, 1995, 18(4): 10092-1190
58. **Gunther Vergeughen**, “*Reforma administrației publice este o chestiune de mentalitate*”, ziarul *Curierul Național*, 24 iunie 2004.
59. **Guvernul României**, *HG 141/1995 privind organizarea și funcționarea Departamentului pentru Integrare Europeană*.

60. **Guvernul României**, HG 837/1999 privind organizarea și funcționarea Ministerului Afacerilor Externe, Monitorul Oficial nr. 507 din data 20/10/99.
61. **Guvernul României**, *Report on the progress in preparing for the accession to the European Union since the previous report (August 1999) to date (June 2000)*, Department of European Integration, Bucharest.
62. **Guvernul României**, *Strategia națională de dezvoltare economică a României pe termen mediu, 2000*.
63. **Guvernul României**, *The White Book of the Romanian Reform, the Council for Reform, Public Relations and Information*, Bucharest, 1991. **Guvernul României** HG 140/1995 privind constituirea și funcționarea *Comitetului Interministerial pentru Integrare Europeană*, Monitorul Oficial nr. 051 din data 03/20/95.
64. **Guy Isaac**, *Droit communautaire general*, 8em edition, Armand Colin, 2002
65. **H. Wallace**, " *Making multilateralism work* " in William Wallace (ed.), *The dynamics of European integration*, London, Pinter, 1990.
66. **Hoffman, Stanley**, *Obsinate or Obsolete? The fate of the nation-state and Case of Western Europe, in the European Union*. Readings on the Theory and practice of European Integration, Edited by Nelsen F. & Stubb G., Lynne Rienner Publishers, 1998
67. **Hotărârea Guvernului nr. 183 din 18 martie 1999**, publicată în MO nr. 125 din 26 martie 1999.
68. **Hotărârea Guvernului nr. 140 din 9 martie 1995 privind constituirea și funcționarea Comitetului Interministerial pentru Integrare Europeană** , publicată în MO, nr.51 din 20 martie 1995.
69. **Ioana Eleonora Rusu, Gilbert Gornig**, « *Dreptul Uniunii Europene* », ed.3, Ed. C.H. Beck, București 2009
70. **Ionescu, C.** " *Drept constituțional și instituții politice: Teoria generală a instituțiilor politice* ", București: Lumina Lex, 1997
71. **J.-C. Junker**, « *Contribution in Parti Populaire Europeen, subsidiarite, elergissement, democratisation* », Journées d'études Londres 7 – 11 septembre 1992
72. **J. – M. Pontier**, « *La subsidiarite en droit administratif* », R.D.P. 1986
73. **J. Rideau**, « *Droit institutional de l' Union et des Communautés europeene* », Librairie Generale de Droit et de Jurisprudence, 1999
74. **J. Santer**, « *Quelques reflexions sur le principe de subsidiarite* », Publication Cercle Europeen, nr.2, 1995
75. **Jachtenfuchs, M.**, " *The Governance Approach to European Integration* ", Journal of Common Market Studies, vol. 39 (2), 2001
76. **James A. Caporasso**, " *The European Union: Dillemas of Regional Integration* ", Wesview Press, Colorado – Oxford, 2000
77. **Jinga, I.**, « *La coordination du processus d'integration europeenne au niveau du Ministere roumain des affaires etrangeres* », Misiunea României pe lângă Uniunea Europeană, 2000.

78. **K. Lenaerts și Van Ypersele**, « *Le principe de subsidiarite et son contexte: etude de l'article 3B du traite CE* », Cah. dr. europe. 1-2 / 94 nr. 1
79. **L.-P., Zăpârțan**, “*Construcția Europeană*”, Oradea 2000.
80. « *L'elargissement de l'Union europeenne: etat des lieux* », communication de **Serge Lagache**, www.senat.fr/rap/r-1295.
81. *La Comercial International de Alimentacion*, **Culegere**, 1990, p.I - 4135 și urm.
82. **Laure Neumayer**, « *L'agenda des negociations, les strategies d'adhesion et la situation fin 2001* », Revue d' Etudes comparatives Est-Ouest, 2002, vol.33, n.3
83. **Laurent Beurdeley**, « *L'elargissement de l'Union Europeenne aux pays d'Europe Centrale et Orientale et aux Iles du Bassin Mediterraneeen* », L' Harmattan, Paris, 2003
84. **Legea 189/2004**, publicată în MO nr. 462 din 24 mai 2004.
85. **Legea 206/2005**, publicată în MO nr. 601 din 12 iulie 2005
86. **Legea nr. 24/2000** privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, publicată în MO nr. 139 din 31 martie 2000.
87. **Legea nr. 52/2003** privind transparența decizională în administrația publică, publicată în Monitorul Oficial nr. 70 din 3 februarie 2003
88. **Legea nr. 544** privind liberul acces la informațiile de interes public, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 663 din 23/10/2001
89. *Livre Blanc, Commission des Communautés europeennes* Bruxelles, 03.05.1995, Com. (95)163final, O.P.O.C.E. Lxembourg
90. **Lodge, J.**, “*Loyalty and the EEC: the Limits of the Functionalist Approach*”, Political studies 26, 1978
91. **Mădălina Ivănică**, “*Impactul procesului de aderare la Uniunea Europeană asupra administrației publice din România*”, Ed. Lumen, Iași, 2007
92. **Marks, G., Nielsen, F., Ray, L. & Salk, J.**, “*Competencies, Cracks and Conflicts: Regional Mobilization in the European Union*”, in **G. Marks et al.** *Governance in the European Union*, London, Sage, 1996
93. **Martin, Carmela, Francisco Velasquez and Bernard Funck**, “*European Integration and Income Convergence*”, World Bank Technical Paper No. 514, World Bank: Washington, D.C., 2001
94. **MATRA**, “*Strengthening the Capacity of the Department of European Affairs (DEA) of România to Co-ordinate the Pre-accession Process*”, ROI, 2000, Clingendael and Projectgroep Bedrijj fskunde, MAT99/RM/9/1.
95. **Ministerul Afacerilor Externe**, *Cronologia relațiilor României cu Uniunea Europeană*, Direcția Uniunea Europeană, 1999.
96. **Ministerul Afacerilor Externe**, *The Ministry of Foreign Affairs Actor of preparations for the accession to the EU*, 2001.

97. **Ministerul Afacerilor Externe**, *Memorandum cuprinzând observații la Nota privind organizarea reuniunii Sub-Comitetelor de Asociere România-Uniunea Europeană, prezentată de domnul Alexandru Herlea, ministru delegat pentru integrare europeană, în ședința de Guvern din data de 14 octombrie 1999.*
98. **Ministerul Afacerilor Externe**, *Romania and the European Union*, European Union Enlargement Conference, Australian National University, 2000.
99. **Ministerul Afacerilor Externe**, *Stadiul aplicării strategiei de pregătire pentru aderare, în lumina Parteneriatului pentru aderare și a primului Raport periodic al Comisiei*, Consiliul de Asociere, 26-27 aprilie 1999.
100. **Ministerul Afacerilor Externe**, *The structure of the European Affairs Department*, 2000
101. **Ministerul Industriei și Resurselor** (2001) *Organigrama Ministerului Industriei și Resurselor*, <http://www.mincom.ro/orgn2.html>, *Ministerului Agriculturii, Alimentației și Pădurilor*, http://www.maap.ro/main_windowZ/despre_noi/organigrama/organigrama.htm.
102. **Ministerul Integrării Europene** /Ministry of European Integration, info 2/2001
103. **Ministerul Integrării Europene**, *The Mandate, Prerogatives, Structure and Tasks of the Ministry of European Integration*, <http://www.mie.ro/english/mie.htm>.
104. **Ministerul Integrării Europene**/ Ministry of European Integration, info 1/2001.
105. **Ministerul Justiției**, *Rolul și organigrama Ministerului Justiției*, 2001, <http://www.just.ro>
106. **Miron, D. et al**, “*Economia integrării europene*”, Bucuresti, 2000, Editura ASE.
107. **Molle Willem**, “*The Economics of European Integration. Theory, Practice, Policy*” (4th ed.), Aldershot, UK; Brookfield, VT: Dartmouth Publishing Company Ltd ,2001
108. **Monnet, J.**, *Memoirs*, London: Collins, 1978
109. **N. Păun, A. C. Păun**, “*Istoria construcției europene*”, Ed. Fundației pentru studii europene, Cluj – Napoca 2000
110. **Nicolae IDU (coord.)**, “*Costuri si beneficii ale aderării la Uniunea Europeana pentru țările candidate din Europa Centrala și de Est*”, Institutul European din România Bucuresti, Studii de impact (PAIS II), decembrie 2001
111. **Nugent, Neil**, “*The Government and Politics of the European Union*”, MacMillan Press Ltd., London, 1999
112. **P. Garrone**, « *Les droits du citoyen europeen: l’acquis communautaire et l’apport du traite de Maastricht* », SZIER 3/93
113. **P., Pierre**, « *Aspects judiciaires de l’acquis communautaire* », Revue trimestrielle de droit europeen, 1981, 21:617-651
114. **P., Santer**, « *Le principe de subsidiarite dans le traite de Maastricht: etude de l’article 3B du traite CE* », Univ. Francois-Rabelais Tours, D.E.S.S. Juristes Europeens, 1994
115. **Pascal Leardini**, « *Une nouveaute dans l’Act d’Adhesion des dix nouveaux Etats membres de l’Union Europeenne: la clause de sauvegarde „Marche interieur”* », Revue de droit de l’UE, no. 1, 2004.

116. **Peterson, J.**, Policy Networks, în Wiener, A.& Diez, T., “*European Integration Theory*”, Oxford University Press, 2004
117. **Peterson, J., Shackleton, M.**, „*The institutions of the European Union*”, Oxford University Press, 2002
118. **Preston, C.**, “*Enlargement and Integration in the European Union*”, London: Routledge, 1997
119. **Preston, Christopher**, “*Obstacles to EU Enlargement : The Classical Comunitiy Method and the Prospects for a Wider Europe*”, Journal of Common Market Studies, 1995, 33(3): 451-463
120. *Raport privind progresele realizate în cadrul mecanismului de cooperare și verificare – aspecte procedurale*, **MEMO/07/260**, Bruxelles, 27 iunie 2007
121. **Rosamond, B.**, “*Theories of European Integration, The European Union Series*”, ed. Neil Nugent, St. Martin s Press Inc., New York, 2000
122. **Rusu, Ioana, Eleonora, Gornig, Gilbert**, « *Dreptul Uniunii Europene* », ed.3, Ed. C.H. Beck, 2009
123. **S. Bulmer**, ‘*Institutional and policy analysis in the European Union: from the Treaty of Rome to the present*’, in D. Phinnemore and A. Warleigh-Lack (eds.), *Reflections on European Integration: 50 Years of the Treaty of Rome* (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2009)
124. **S. Bulmer**, ‘*The Governance of the European Union: a New Institutional Approach*’, *Journal of Public Policy*, vol. 13, no. 4 (1993)
125. **S. Bulmer**, “*United Kingdom and Ireland: Leading in Governance Research*”, in B. Kohler-Koch and F. Larat (eds.), *European Multi-Level Governance: Contrasting Images in National Research* (Cheltenham: Edward Elgar, 2009)
126. **Sabine, Saurugger**, « *Theories et concepts de l’integration europeenne* », Paris, Presses de Science Po, 2009
127. **Sedelmeier, U. and Wallace, H.**, “*Eastern Enlargement*” in Wallace, H. and Wallace, W. (eds.), *Policy-Making in the European Union*, fourth edition, Oxford: Oxford University Press
128. **Strapec, Mario et al.**, “*Models Used and to be Used in Costs and Benefit Evaluations of the European Union’s Eastern Enlargement*”, June 1999, <http://www.wiiw.ac.at>
129. **Radu Ștefan PĂTRU**, Consilier pentru afaceri europene “*Strategia pentru o reglementare mai bună la nivelul administrației publice centrale 2008-2013*”, Unitatea de Politici Publice, Ministerul Mediului și Dezvoltării Durabile.
130. **Stubb, A.C.-G.**, “*A Categorization of Differentiated Integration*”, în Journal of Common Market Studies, vol. 34, nr.2, 1996
131. **Tadeusz Zielinski**, National Systems of Law and European Integration, Droit polonais contemporain, n.1-4, 2000.
132. **Taylor, P.**, “*International Organisation in the Modern World: The Regional and the Global Process*”, Pinter, London, 1993
133. *Traité d'Amsterdam*, Journal officiel n° C 340 du 10 novembre 1997
134. *Traité de Nice*, Journal officiel n° C 80 du 10 mars 2001

135. *Traité établissant une Constitution pour l'Europe*, Journal officiel n° C 310 du 16 décembre 2004
136. *Traité instituant la Communauté européenne (version consolidée)*, Journal officiel n° C 325 du 24 décembre 2002
137. *Tratatul de la Bruxelles privind fuziunea executivelor*, Journal officiel n° 152 du 13 juillet 1967
138. *Tratatul de la Maastricht, Traité sur l'Union européenne (version consolidée)* Journal officiel n° C 325 du 24 décembre 2002
139. *Tratatul privind Uniunea Europeană*, JO C290, 30 noiembrie, 2009.
140. **V. Constantinesco**, « *Competences et pouvoirs dans les Communautés Européennes* », LGDJ, Paris, 1974
141. **V., Constantinesco**, « *La structure du traité instituant l'Union Européenne* », Cah.dr.europ., 1993.
142. **V.Vese și A. L. Ivan**, « *Istoria integrării europene* », Ed. Presa Universitară Clujeană, 2001
143. **Vasile Pușcaș**, « *Negociind cu Uniunea Europeană* », vol. 1-4, București, Editura Economică, 2003
144. **W. Wallace**, « *The European Community and its sub-systems* », în: *The dynamics of European Integration*, The Royal Institute of International Affairs, London, 1990
145. **Zamfirescu, Iulia**, « *Costuri și beneficii ale aderării la Uniunea Europeană pentru țările candidate din Europa Centrală și de Est* », Institutul European din România, București, 2001
146. **Zbigniew Antony Czubinski**, « *The EU and NATO from the polish perspective: Expectations and reality* », 2000, <http://www.ces.uj.edu.pl/czubinsky/expectations.htm>

Surse on-line

- UE online - <http://www.europa.eu/>
- Portalul "Your Europe" - <http://europa.eu.int/youreurope/>
- Centrul de Informare al Comisiei Europene în România - <http://www.infoeuropa.ro/>
- Departamentul pentru Afaceri Europene - <http://www.dae.gov.ro/>
- Misiunea României pe lângă UE - <http://www.roumisue.org/>
- Centrul Român de Informare de la Bruxelles - <http://www.roinfocentre.be>

- Euro Info Center RO 828 - <http://www.euroinfo.ccivl.ro/>
 - Institutul European din România - <http://www.ier.ro/>
 - Președinția în exercițiu a UE - <http://www.eu2010.es/>
 - EUpolitix - <http://www.eupolitix.com/>
 - EUexpans - <http://www.euexpans.com/>
 - EurActiv - <http://www.euractiv.com/>
 - Centrul Virtual de Cunoștințe despre Europa - <http://www.cvce.lu/>
 - Ministerul Administrației și Internelor – <http://www.mai.gov.ro>
 - Ministerul Afacerilor Externe - <http://www.mae.ro>
-
1. <http://www.schengen.mira.gov.ro/>
 2. <http://www.euractiv.ro>
 3. <http://www.oecd.org/puma/sigmaweb/index.htm>
 4. http://www.europe.bg/upload/docs/2_solvit3.jpg
 5. www.vzgonea.ro/index2
 6. http://www.placyu.org/DownLoads/1.1.2ComparativeAnalysisOfCostsAndBenefits_eng.pdf
 7. <http://financiar.rol.ro/stiri/2004/06/135488.htm>